

50 Let centralnega gozdnega drevesničarstva na Koroškem

Vladimir PLANINŠEK

Ko sem pred dvajsetimi leti (leta 1993) pisal članek »30 let centralne drevesnice na Muti« sem optimistično gledal v prihodnost razvoja gozdnega drevesničarstva. Sedaj po dvajsetih letih ugotavljam, da je bil moj optimizem zelo pretiran. Po statusnih in organizacijskih spremembah v gozdarstvu v začetku devetdesetih let prejšnjega stoletja smo upali, da potreba po sadikah ne more biti manjša, kot je bila takrat. V nadaljnjih dvajsetih letih pa je naročilo sadik za obnovo gozdov vsako leto manjše. Malenkostno se je povečalo v letih 1997 do 2001, od takrat naprej pa se samo še manjša.

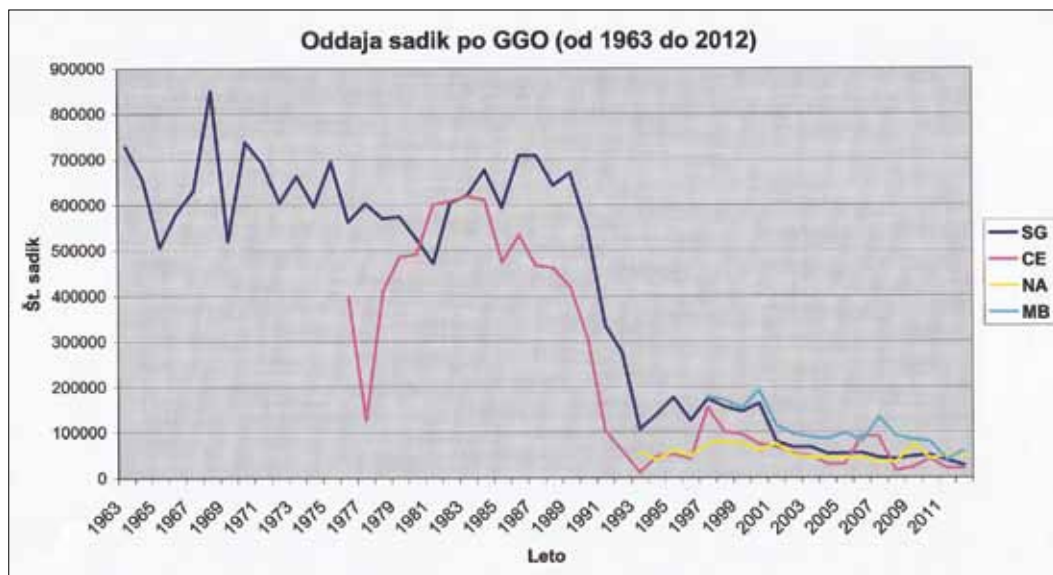
Drevesničarstvo je s svojo raznolikostjo posebna panoga pridelave rastlin, v kateri ni kratkoročnega načrtovanja predvsem zaradi dolžine proizvodnega cikla. V vseh dokumentih od Programa razvoja gozdov do Resolucije o nacionalnem gozdnem programu 2007 je zapisano, da sta gozdno drevesničarstvo in semenarstvo pomembni dejavnosti gozdarstva, za kateri je treba pripravljati srednjeročne načrte proizvodnje sadik po drevesnih vrstah, izvoru, načinu vzgoje in starosti. Vendar so to ostale le črke na papirju. V praksi je popolnoma drugače. Naročila se iz leta v leto spreminjajo tako po drevesnih vrstah kot tudi predvsem po količinah. V takšnih razmerah je težko srednjeročno načrtovati proizvodnjo, še težje pa ustreči željam oziroma naročilom posameznih gozdarjev. Prav zato je v zadnjih dvajsetih letih v Sloveniji propadla večina gozdnih drevesnic. Pred dvajsetimi leti je bilo v Sloveniji dvanajst gozdnih drevesnic, zdaj obratujejo še samo tri, od tega dve z nepopolno ponudbo po drevesnih vrstah. Za uspešno delovanje drevesničarske proizvodnje je nadvse pomembno kakovostno in realnim razmeram primerno dolgoročno načrtovanje.

Temeljni dolgoročni gozdnogospodarski cilj sonaravnega gospodarjenja z gozdom je čim boljša izkoriščenost rastiščnega potenciala, kjer so zastopane vse razvojne faze gozda. Tako je gozd čim bolj obstojen in trajno omogoča največje donose. Z izločanjem (posekom) dreves nastanejo izgube, ki jih je treba nadomestiti. Deloma za to

poskrbi narava sama. Kjer pa so posegi preveliki in neustrezni, narava tega ne dohiteva, kar pomeni, da naravna obnova ne prinaša zadovoljivega povečanja rastiščnega potenciala. Takšne površine začne zaraščati plevel ali grmišča. V zadnjih obdobjih k slednjemu prispevajo tudi vse redkejši in manjši semenski obrodi. Tako se zmanjšuje izkoriščenost rastiščnega potenciala. Obnova s saditvijo rastiščem primernih drevesnih vrst spada med ukrepe za povečanje izkoriščenosti rastiščnega potenciala.

Po drugi svetovni vojni v obdobju administrativnega upravljanja so zelo izkoriščali naše gozdove. Ukrepati je bilo treba v prid obstojnosti in trajnostni donosov gozdov. V sredini petdesetih let prejšnjega stoletja je začelo pridobivati na pomenu tudi gojenje gozdov. V sedemletnem perspektivnem programu razvoja gozdarstva od leta 1957 do 1964 je bila prvič predvidena povečana potreba po sadikah. Majhne lokalne drevesnice predvsem zaradi majhnih količin in pretežno ročnega dela v njih ter vzgoje v večini samo smrekovih sadik niso mogle več zadovoljevati povečanih potreb po sadikah. Vprašljiva je bila tudi racionalnost vzgoje gozdnih sadik. Zato so v letu 1963 takratne oblasti in strokovni delavci na takratnem gozdnem gospodarstvu osnovali večjo, z mehanizacijo opremljeno drevesnico na Muti, ki je bila sposobna zadovoljevati povečane potrebe po sadikah, primernih rastiščem. Stroški dela so se tako bistveno zmanjšali, hkrati pa sta se povečali količina in kakovost vzgojenih sadik.

V začetku je drevesnica zadovoljevala potrebe po sadikah le za gozdnogospodarsko območje (GGO) Slovenj Gradca. Leta 1976 je začela zadovoljevati potrebe po sadikah tudi za GGO Celje. Tudi na območju Celja so se pojavile enake težave majhnosti, nemehaniziranosti in nedonosnosti vzgoje sadik. V devetdesetih letih je bilo zmanjšanje porabe sadik drastično, tako da so začele propadati vse manjše drevesnice v Sloveniji. Kot posledica tega se je v letu 1993 začela oskrba s sadikami gozdnega drevja za GGO Nazarje in

leta 1997 še pohorskega in kozjanskega dela GGO Maribor. Z Zakonom o gozdnem reprodukcijskem materialu (Url RS, št. 58/2002, 45/2004, 77/2011) je bila Slovenija v letu 2002 razdeljena na provenienčna območja, znotraj katerih so ekološke regije in podregije. Območje oskrbovanja s sadikami se s tem ni spremenilo. V začetku leta 2012 pa smo začeli s sadikami oskrbovati velik del Slovenije. Tako zdaj skrbimo za potrebe za ekološke regije: Alpska, Pohorska, Predpanonska, Predalpsko in deloma Preddinarsko. Vsa leta smo zadovoljevali tudi potrebe po velikem delu sadik v drugih ekoloških regijah, predvsem s sadikami listavcev, ki jih preostale drevesnice niso imele na voljo oziroma jih sploh niso gojile. Ponazoritev oddaje sadik skupaj iglavcev in listavcev predvsem pa njihovega zmanjšanja je jasno ponazorjena na spodnji preglednici (Preglednica 1). Še boljše pa

pregled oddaje sadik po GGO ponazarja spodnji graf (Graf 1), ki jasno prikazuje veliko zmanjšanje oddaje sadik po letu 1991. Ali preprosteje: s sadikami oskrbujemo vedno večjo površino in vedno manj sadik se sadi v slovenske gozdove. V prvih tridesetih letih po letu 1963 se je v slovenske gozdove posadilo 54,8 milijona sadik (povprečje na leto 1.825.820), vzgojenih v drevesnici na Muti, v zadnjih dvajsetih letih pa samo še 5,6 milijona sadik (povprečje na leto 279.730). Povprečje zadnjih dvajset let je nekje na povprečju oddaje sadik v prvih tridesetih letih za gozdni obrat Radlje ob Dravi in del GG Slovenj Gradec, ki pomeni 1 % površine slovenskih gozdov. V zadnjih letih potreba po sadikah v celotni Sloveniji niti ne doseže tega povprečja.

Leta 1991 je bila ustanovljena drevesnica Omorika, d.o.o., ki je vzela v najem, pozneje pa

Tabela 1

Leto	Pokrivanje % površin gozdov v Sloveniji	Povprečna poraba sadik na leto	Posajene sadike/ha gozdne površine
1963 do 1975	5,1 %	650.850	10,77
1976 do 1992	11,5 %	1.363.750	10,03
1993 do 1996	15,7 %	317.060	1,70
1997 do 2011	20,1 %	348.080	1,46
2012 in 2013	59,8 %	216.645	0,31

odkupila večino drevesničarskih površin. Glede na zmanjšanje porabe sadik gozdnega drevja po tem letu se je še za kako pravilno pokazala odločitev, da bi začeli poleg vzgoje sadik gozdnega drevja tudi z vzgojo okrasnih sadik. Slednje zdaj pomeni večinski delež prihodka drevesnice Omorika. Zdaj je drevesnica Omorika največja drevesnica v Sloveniji na področju vzgoje gozdnih sadik pa tudi na področju okrasnih sadik. Na področju vzgoje sadik gozdnega drevja bi lahko brez kakršni koli težav zadovoljevali potrebe po v celotni Sloveniji. Glede na zmanjšanje potreb po sadikah gozdnega drevja le-te vzgajamo tako, da del stroškov vzgoje sadik gozdnega drevja poravnamo s prihodki od prodaje okrasnih sadik. Če ne bi bilo vzgoje okrasnih sadik, ne bi več zmogli vzgajati sadik gozdnega drevja. Pri tem je še kako umestno vprašanje, do kdaj tako? Izračunana meja donosnosti proizvodnje sadik gozdnega drevja je nekje od 350.000 do 500.000 sadik na leto, odvisno od proizvodnje po posameznih drevesnih vrstah (iglavci, listavci) in od stopnje mehaniziranosti proizvodnje. Nekega dne se lahko kaj hitro zgodi, da v Sloveniji ne bo nobene gozdne drevesnice več. S tem pa je vprašljivo tudi ohranjanje, vzdrževanje gozdnih genskih virov, vzpostavitev in ohranjanje naravne pestrosti naših gozdov.

Kljub tako velikemu zmanjšanju potreb po sadikah gozdnega drevja pa v naši drevesnici intenzivno sodelujemo na znanstveno-tehnološkem področju in razširjanju znanja v Sloveniji in tudi v tujini. Področja so tako kot vzgoja sadik razdeljena na okrasni in gozdarski del. Na področju gozdarstva intenzivno sodelujemo z Gozdarskim inštitutom Slovenije predvsem s področja ohranjanja genskih virov, fitopatologije (zaščita pred boleznimi in škodljivci) ter rasti rastlin. Sodelujemo tudi v učnih procesih srednjega strokovnega izobraževanja gozdarski tehnik v Postojni ter na Biotehniški fakulteti, Oddelek za gozdarstvo in obnovljive vire. V tujini pa vzdržujemo stike z institucijami v Nemčiji in Franciji.

Povezovanje s strokovnjaki in institucijami je intenzivnejše s področja vzgoje okrasnih rastlin ter njihovega sajenja in vzdrževanja. Na tem področju je pretok znanja, sodelovanja in izobraževanja intenziven v domovini, še bolj pa v tujini. Lastnika sva člana več mednarodnih združenj, kjer pridno pridobivamo znanje in novosti, ki jih na tem področju ne manjka. Pretok znanja je naš poslovni modul, ki ga je mogoče doseči z lastno proizvodnjo in tako povečati konkurenčno sposobnost. Mreženje, pretok informacij o dobrih praksah in načini urejanja s primerljivimi sistemi v tujini so naša prednost za še intenzivnejše delovanje na tem področju.

Vsa spoznanja in lastne izkušnje poskušamo posredovati tudi širši strokovni in laični javnosti. V drevesnici so dobrodošli obiskovalci, željni pridobivanja znanja s področja gozdarskega drevesničarstva in okrasnega drevesničarstva ter vrtinarstva. S področja okrasnih rastlin, njihovih kombinacij v nasadih in vzdrževanja posameznih dreves in nasadov predavamo za razne skupnosti, šole in fakultete.

Usmeritev v tržno gospodarstvo pomeni tveganje za razvoj gozdov. Vedno manj je vlaganja vanje in vedno več je neustreznih posegov v gozdni prostor. Vzdrževanje stabilnosti gozda je eden najpomembnejših prispevkov k stabilnemu stanju okolja. Med dolgoročne cilje zagotavljanja stabilnosti gozda spada tudi zadovoljivo vzdrževanje in izboljševanje rastiščnega potenciala gozdnih rastišč in s tem tudi zagotavljanje primerne zastopanosti rastiščem primernih in provenienčno ustreznih drevesnih vrst, ki jo lahko hitreje dosežemo tudi z vnosom (sadtivijo) primernih vrst sadik gozdnega drevja. Tako se zagotavlja tudi biotska raznovrstnost. Evropske države so to že dojele, od leta 2005 naprej se potrebe po sadikah gozdnega drevja spet večajo, sedaj moramo to dojeti le še v naši državi. V nasprotnem primeru naša drevesnica ne bo več mogla praznovati še katere okrogle obletnice gozdnega drevesničarstva.